

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto EU:n tekstiilistrategiasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto EU:n tekstiilistrategiasta (E 67/2022 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Sarianne Tikkanen, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Jukka Heikkilä, Lounais-Suomen Jätehuolto Oy
- toimitusjohtaja Veli-Matti Kankaanpää, Muoti- ja urheilukauppa ry
- asiantuntija Katri Pylkkänen, Suomen Tekstiili ja Muoti ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Kaupan liitto ry
- Rester Oy
- Eettisen kaupan puolesta ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Euroopan komissio julkaisi 30.3.2022 kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskevan strategian (tekstiilistrategia). Strategia on osa kiertotalouspakettia, johon kuuluu myös tiedonanto kestävästä tuotteista, ehdotus ekosunnitteludirektiivin kumoamisesta ja sen korvaamisesta uudella asetuksella, ehdotus rakennustuoteasetuksen muuttamisesta sekä ehdotus kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi vihreässä siirtymässä. Näistä on annettu eduskunnalle erilliset kirjelmät. Tiedonannon liitteessä on listaus keskeisistä ohjauskeinoista ja muista toimenpiteistä aikatauluineen.

Valiokunnan lausunto YmVL 37/2022 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komissio on nostanut tekstiilit yhdeksi keskeisistä tuoteryhmistä ja kohdistaa monipuolisesti ja kattavasti toimia tekstiilien koko arvoketjuun. Kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskeva EU:n strategia on tarpeellinen ja ajankohtainen aloite ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden edistämiseksi alalla. On erittäin tärkeää vauhdittaa tekstiilisektorin vihreää siirtymää kohti kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia toimintamalleja.

Valtioneuvosto kannattaa komission tiedonannon tavoitteita siitä, että vuoteen 2030 mennessä EU:n markkinoille saatettavat tekstiilituotteet täyttävät ekosuunnitteluun perustuvat vaatimukset kestävydestä, korjattavuudesta ja kierrätettävyydestä. Valtioneuvosto pitää erityisen tärkeänä komission ehdotusta uudelleenkäyttö- ja korjauspalveluiden saatavuuden ja taloudellisen kannattavuuden lisäämisestä. Valtioneuvosto korostaa myös tutkimuksen, tuotekehityksen ja innovaatioiden tärkeyttä niin tekstiilijätteen kierrätyksen kuin myös biopohjaisten kuitujen kehitystyössä. Lisäksi jäte- ja biopohjaisten kuitujen teollisen mittakaavan valmistus vihreän siirtymän ja raaka-aineomavaraisuuden vauhdittamiseksi edellyttää investointien riittävää tukemista. Valtioneuvosto muistuttaa, että tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä investointien rahoituksen lisäksi tulee huolehtia vihreän siirtymän edellyttämän koulutuksen ja osaamisen kehittamisestä. Valtioneuvosto korostaa, että tekstiilialan vihreä siirtymä mahdollistaa ja luo uusia liiketoimintamalleja ja työpaikkoja, vähentää raaka-aineriippuvuutta sekä vahvistaa tekstiilialan kilpailukykyä, luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja resilienssiä.

Valtioneuvosto kannattaa komission suunnitelmia asettaa pakollisia tuotekohtaisia ekologisia suunnittelua koskevia vaatimuksia tekstiileille osana kestävien tuotteiden aloitetta ja tulossa olevaa ekosuunnitteluasetusta. Tuotesuunnittelulla voidaan vaikuttaa jopa 80 prosenttiin tuotteen elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista ja tuotteen käyttöiän pidentäminen on tehokkain tapa vähentää päästöjä ja luonnonvarojen kulutusta. Valtioneuvosto pitää hyvänä tekstiilien kestävyttä, korjattavuutta, uudelleenkäyttöä ja kierrätettävyyttä koskevia tavoitteita, samoin kuin haitallisten aineiden vähentämistä. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ympäristöä säästävien julkisten hankintojen kriteerien ja ohjeistuksen kehittämiseen. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että ennen kuin hankintasäädöksiin asetetaan mahdollisesti pakollisia kriteereitä, niiden vaikuttavuutta ja toimivuutta arvioidaan huolella.

Valtioneuvosto kannattaa kierrätyskuitujen osuuden lisäämistä tekstiileissä ja kannustaa etenkin siirtymistä suljetun kierron järjestelmiin. Pakollisia kierrätyskuitujen osuuksia tulisi kuitenkin tarkastella ympäristövaikutusten kokonaisuuden näkökulmasta. Valtioneuvosto näkisi hyvänä, että primääriraaka-aineiden käyttö mahdollistetaan tietyissä tuotteissa, jotta niissä voidaan säilyttää kestävyden ja kierrätettävyyden korkea laatu. Valtioneuvosto korostaa, että tekstiilituotteet ovat hyvin heterogeeninen tuoteryhmä ja kierrätyskuidut eivät välttämättä sovellu kaikkiin tuotteisiin. Valtioneuvosto katsoo, että kierrätyskuitujen määritelmät tulisi olla selkeät ennen niiden käyttöä koskevien velvoitteiden asettamista, samoin tulisi ennakkoon varmistaa laadukkaiden kierrätyskuitujen riittävä saatavuus. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että esimerkiksi tiettyjen kierrätettyjen muovipolymeerien kuten laadukkaan ja elintarvikekontaktimuoviksi soveltuvan kierrätetyn PET-muovin käyttöä vältettäisiin tekstiileissä ja varattaisiin lajiteltujen PET-muovipullo-

Valiokunnan lausunto YmVL 37/2022 vp

jen kierrätysmateriaali elintarvikepakkausten käyttöön ja niiden suljetun kierron kierrätysjärjestelmään.

Valtioneuvosto kannattaa komission suunnitelmia vähentää tekstiilien mikromuovipäästöjä ja ehkäistä myymättä jääneiden tai palautettujen virheettömien tekstiilien hävittämistä. Valtioneuvosto pitää hyvänä digitaalisen tuotepassin kehittämistä tekstiilien materiaalitietojen ja muiden olennaisten tietojen välittämiseksi koko arvoketjussa. Valtioneuvosto kannattaa tekstiilituotteita koskevien ympäristövaihteluiden ja ympäristömerkkien arviointiperusteiden yhdenmukaistamista ja selkeyttämistä.

Valtioneuvosto pitää erittäin tärkeänä poistotekstiilien erilliskeräystä, lajittelua, uudelleenkäyttöä ja kierrätystä sekä näiden tehokasta ja tavoitteellista toteuttamista. Uudelleenkäytön lisääminen on tehokas keino pidentää tekstiilien käyttöikää ja siten säästää luonnonvaroja ja vähentää haitallisia ympäristö- ja muita vaikutuksia. Jätehierarkian mukaisesti jätteen-synnyn ehkäisy sekä uudelleenkäytön ja sen valmistelun tulee olla keskeisiä tavoitteita. Valtioneuvosto muistuttaa, että uudelleenkäyttötavoitteiden asettaminen ja seuranta edellyttävät kuitenkin yhtenäiseen käsitteistöön ja laskentasääntöihin pohjautuvaa tietoa, jota ei vielä ole saatavilla.

Valtioneuvosto pitää komission tavoitetta poistotekstiilien jätehierarkian mukaisen käsittelyn tehostamisesta erittäin kannatettavana. Sen sijaan valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti komission ehdotukseen tekstiilejä koskevasta laajennetusta tuottajavastuusta EU:ssa. Valtioneuvosto on huolissaan siitä, että EU:n tuottajavastuusääntelyn valmistelun aloittaminen voi useiden vuosien ajan vaikeuttaa, hidastaa tai jopa keskeyttää kansallisesti jo pitkälle valmisteltuja jättepuitedirektiivin mukaisia suunnitelmia ja investointeja tekstiilijäte-keräyksen ja -kierrätyksen järjestämiseksi. Valtioneuvosto pitää erittäin tärkeänä, että jäsen-valtioille mahdollistetaan erilaisia kansallisia ratkaisuja tekstiilijätteen jätehuollon järjestämiseksi erityisesti kotitalouksien tekstiilijätteen osalta. Lisäksi kotimaisten ja ulko-maisten toimijoiden tasapuolisten kilpailuolosuhteiden turvaamiseksi on välttämätöntä varmistaa, että kansainvälinen etäkauppa, ml. EU:n ulkopuoliset etäkauppiat, saadaan kattavasti mukaan mahdolliseen tuottajavastuujärjestelmään ja sitä koskevan valvonnan piiriin.

Valtioneuvosto kannattaa komission ehdotusta tekstiilialan ekosysteemien kehittämisestä ja ratkaisujen tunnistamisesta tiiviissä yhteistyössä tekstiili- ja muotialan toimijoiden kanssa, jotta tekstiilistrategian sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän tavoitteita voidaan vauhdittaa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä muuttaa ylituotantoon ja kertakäyttökulutukseen perustuvaa ns. pikamuodin toimintamallia, samoin kuin lisätä uusia kiertotalouteen perustuvia liiketoimintamalleja. Valtioneuvosto korostaa uudelleenkäyttöalalla toimivien yhteiskunnallisten yritysten keskeistä roolia ja tukemisen tärkeyttä. Luonnonvarojen säästämisen ja päästöjen vähentämisen lisäksi tekstiilien uudelleenkäyttö, korjaaminen ja uudelleentalous luovat työpaikkoja.

Tarkemmat kannat tekstiilistrategiaa koskevassa tiedonannossa mainittuihin komission tuleviin aloitteisiin otetaan siinä vaiheessa kun komissio julkaisee ne.

Valiokunnan lausunto YmVL 37/2022 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komissio julkaisi 30.3.2022 kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskevan strategian (tekstiilistrategia). Strategia on osa kiertotalouspakettia, johon kuuluu myös tiedonanto kestävästä tuotteista, ehdotus ekosuunnitteludirektiivin kumoamisesta ja sen korvaamisesta uudella asetuksella, ehdotus rakennustuoteasetuksen muuttamisesta sekä ehdotus kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi vihreässä siirtymässä. Näistä on annettu eduskunnalle erilliset kirjelmät. Tiedonannon liitteessä on listaus keskeisistä ohjauskeinoista ja muista toimenpiteistä aikatauluineen. Valiokunta tarkastelee tässä lausunnossaan strategiaa yleisellä tasolla, sillä valtioneuvosto valmistelee tarkemmat kannat tiedonannossa mainittuihin komission tuleviin aloitteisiin niiden tultua julkaistuksi. Ekosuunnitteluasetuksesta valiokunta on jo antanut lausuntonsa (YmVL 32/2022 vp — U 44/2022 vp).

Tekstiilistrategian keskeisenä tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä EU:n sisämarkkinoille saatettavat tekstiilituotteet ja niiden käyttö sekä jätehuolto ovat kiertotaloutta tukevia. Toimet ovat tarpeen, sillä tekstiilisektori käyttää globaalisti pääosin neitseellisiä raaka-aineita, joista jopa yli 60 % on uusiutumattomista luonnonvaroista tuotettuja. Myös luonnonkuitujen, kuten puuvillan, tuotannon ympäristövaikutukset muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja vesistöihin ovat merkittävät. Suurin osa tekstiileistä tuodaan EU:n ulkopuolelta. Haitalliset vaikutukset johtuvat lineaarisesta toimintamallista, joka perustuu neitseellisten luonnonvarojen käyttöön, alhaiseen käyttöasteeseen sekä vähäiseen uudelleenkäyttöön, korjaukseen ja kuitukierrätykseen. Valiokunta korostaa, että tehokkain tapa vähentää luonnonvarojen ja energian käyttöä olisi kaikin tavoin vähentää uusien tavaroiden, myös tekstiilien, tuotantoa ja ylikulutusta.

Strategiassa mainittuja keinoja ovat muun muassa uudenlaiset suunnittelu- ja tuotevaatimukset, pitkäikäisyyden lisääminen uudelleenkäytön ja korjattavuuden avulla sekä riittävän kierrätyskapasiteetin luominen ja laajennettu tuottajavastuu jätehuollossa. Vuonna 2023 alkavan jättepuitedirektiivin tarkistuksen yhteydessä ehdotettaisiin tuottajavastuuta koskevia yhdenmukaistettuja EU:n sääntöjä. Yhtenä keinona mainitaan myös julkiset hankinnat. Tekstiilistrategian tavoitteet liittyvät tekstiilituotteiden pitkäikäisyyteen, korjattavuuteen ja kierrätettävyyteen, kierrätyskuitujen käytön osuuteen, vaarallisten aineiden käytön estämiseen valmistuksessa ja niiden tuottamiseen niin ympäristöä kuin myös sosiaalisia oikeuksia kunnioittaen. Strategian tavoitteena on, että tekstiilien uudelleenkäyttö- ja korjauspalveluja on laajasti saatavilla, tuottajat kantavat vastuun tuotteistaan koko arvoketjun ajan ja Euroopassa on riittävä ja innovatiivinen kuitukierrätyskapasiteetti eli kiertotalousekosysteemi toimii tehokkaasti ja kannattavasti.

Valiokunta yhtyen valtioneuvoston kantaan pitää tekstiilistrategiaa tärkeänä kestävä kehityksen tavoitteiden edistämisen kannalta yleisesti. Tekstiiliteollisuus Suomessa on ollut aktiivinen kiertotalouden edistäjä ja edelläkävijä, ja Suomessa on siten osaamista alan kehittämiseksi. Valiokunta korostaa kiertotalouden ratkaisujen keskeistä roolia luonnonvarojen käytön, ilmastonmuutoksen hillinnän ja muiden ympäristövaikutusten vähentämisen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta. Systeemisen muutoksen aikaansaamiseksi on tärkeää, että strategiassa toimenpiteitä kohdistetaan tekstiilien koko arvoketjuun aina raaka-aineiden tuotannosta vastuullisen kulutuksen kautta kierrätykseen. Kuluttajien vastuulliset valinnat ja materiaalien tehokas kierrättäminen edellyttävät kestäviä ja kiertotalouden mukaisia tuotteita ja valmistusmenetelmiä.

Valiokunnan lausunto YmVL 37/2022 vp

Tärkeä merkitys on myös luotettavalla tiedonvälityksellä ja ympäristömerkintöjen yhtenäistämällä.

Valiokunta tukee tavoitetta asettaa pakollisia tuotekohtaisia ekologista suunnittelua koskevia vaatimuksia tekstiileille osana ekosuunnitteluasetusta, josta valiokunta on antanut lausunnon YmVL 32/2022 vp — U 44/2022 vp. Tuotesuunnittelun avulla voidaan vähentää merkittävästi tuotteen elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia. Kannatettavia ovat yleisesti myös tekstiilien kestävyyttä, korjattavuutta, uudelleenkäyttöä ja kierrätettävyyttä koskevat tavoitteet sekä haitallisten aineiden vähentäminen.

Tärkeä tavoite on myös poistotekstiilien erilliskeräyksen, lajittelun, uudelleenkäytön ja kierrätyksen tehostaminen. Komissio aikoo ehdottaa osana vuonna 2023 alkavaa jättepuitedirektiivin tarkistusta tekstiileille laajennettua tuottajavastuuta koskevia yhdenmukaistettuja EU:n sääntöjä. Suomessa poistotekstiilien alueellinen erilliskeräysvelvoite tulee voimaan jo 1.1.2023 eli kaksi vuotta ennen EU:n asettamaa aikarajaa. Tällä hetkellä kuluttajapoistotekstiilikeräys on käynnissä jo 15 kunnallisen jätehuolto-yhtiön alueella ja kattaa noin 3,6 milj. asukasta. Tavoitteena on, että poistotekstiilien valtakunnallinen keräysverkosto on valmis vuoden 2023 alussa. Tekstiilijätteiden siirtäminen tuottajavastuulle vaikeuttaisi käynnissä olevaa työtä tekstiilikierrätyksen edistämiseksi. Valiokunta korostaa, että jäsenvaltioille tulee siten jättää liikkumavaraa erilaisten kansallisten ratkaisujen valinnassa tekstiilijätteen jätehuollon järjestämiseksi erityisesti kotitalouksien tekstiilijätteiden osalta. Tuottajavastuujärjestelmän osalta olisi myös tärkeää saada kansainvälinen etäkauppa, mukaan lukien EU:n ulkopuolinen etäkauppa, kattavasti mukaan tuottajavastuujärjestelmään ja sitä koskevan valvonnan piiriin. Suomalaiset ostavat jo yli viidesosan vaatteistaan ulkomaisista verkkokaupoista. Tasapuolisten kilpailuolosuhteiden kannalta on ongelmallista, että ulkomaisen verkkokaupan kautta suoraan kuluttajille myyvien toimijoiden saaminen tuottajavastuun maksajaksi on vaikeaa.

Valiokunta korostaa myös tutkimuksen, tuotekehityksen ja innovaatioiden tärkeyttä niin tekstiilijätteen kierrätyksen kuin biopohjaisten kuitujenkin kehitystyössä. Lisäksi jäte- ja biopohjaisten kuitujen teollisen mittakaavan valmistus vihreän siirtymän ja raaka-aineomavaraisuuden vauhdittamiseksi edellyttää investointien riittävää tukemista. Tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä investointien rahoituksen lisäksi tulee huolehtia koulutuksen ja osaamisen kehittamisestä. Tekstiilialan kiertotalouden edistäminen edistää luonnonvarojen kestävästä käytöstä, mutta myös luo uusia liiketoimintamalleja ja työpaikkoja, vähentää raaka-aineriippuvuutta ja vahvistaa tekstiilialan kilpailukykyä.

Kierrätyskuitujen osuuden lisääminen tekstiileissä ja siirtyminen suljetun kierron järjestelmiin on lähtökohtaisesti kannatettavaa. Pakollisia kierrätyskuitujen osuuksia tulisi kuitenkin arvioida ympäristövaikutusten kokonaisuuden näkökulmasta. Tekstiilituotteet ovat hyvin heterogeeninen tuoteryhmä, ja kierrätyskuidut eivät välttämättä sovellu kaikkiin tuotteisiin. Siksi primääriraaka-aineiden käyttö tulisi mahdollistaa tietyissä tuotteissa, jotta niissä voidaan säilyttää kestävyys ja kierrätettävyyden korkea laatu.

Myös ympäristöä säästävien julkisten hankintojen kriteerien ja ohjeistuksen kehittäminen tekstiilituotteiden osalta on kannatettavaa. Hankintasäädöksiin sisällytettävien pakollisten kriteerien valmistelussa on arvioitava huolellisesti kriteerien toimivuutta ja vaikuttavuutta.

Valiokunnan lausunto YmVL 37/2022 vp

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 16.9.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Hanna Kosonen kesk

varapuheenjohtaja Tiina Elo vihr

jäsen Emma Kari vihr

jäsen Mai Kivelä vas

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Kai Mykkänen kok

jäsen Mikko Ollikainen r

jäsen Mauri Peltokangas ps

jäsen Juha Sipilä kesk

jäsen Hussein al-Tae sd

jäsen Katja Taimela sd

varajäsen Rami Lehto ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos